

הוראה והערכה בתוכנית 30%

1. הוראה והערכה בית־ספרית בתוכנית 30% (סמל דיווח 11273)

התלקיט ככלי לקידום ההבעה בכתב ובעל־פה

התלקיט כולל ראיות למהלכי הלמידה ולביצועי ההבנה של הלומדים בחומר הנלמד. בתחום הדעת עברית התלקיט הוא ממהות המקצוע: תהליכי קריאה, כתיבה, בקרה ושכתוב. בתלקיט מוצגות עדויות לתהליך שהתלמידים עוברים במהלך הלמידה: הטקסטים שמשמשים את התלמידים כתשתיות לכתיבה, הטיוטות שהתלמידים כותבים, המשוב שהתלמידים מקבלים מעמיתיהם וממוריהם, השכתוב שנעשה בעקבות המשוב שהתקבל והתוצר הסופי.

חשוב לציין שיש דרכים שונות לקדם את ההבעה: הערכה של רכיבים מסוימים בכתיבה או הערכת התוצר כולו, משוב עמיתים, פעילות כיתתית להערכת תוצרים וליצירת תבחיני הערכה, משוב ובקרה עצמית של התלמידים וכדומה. על כן אין הכרח שהמורים יבדקו ויעריכו כל שלב ושלב בתהליך העבודה. עם זאת מומלץ כי החומרים שהמורים בוחרים להערכה, יוערכו במהלך כל השנה ולא יתרכזו בהערכה אחת מסכמת של התלקיט כולו. המלצות לארגון התלקיט, לתכנון מהלכי כתיבה ולהערכת תוצרי כתיבה יינתנו בהדרכה ובהשתלמויות.

המורים עשויים להתבקש להציג את התלקיטים המתעדים את תהליכי העבודה בהבעה בכתב ובהבעה בעל־פה כמפורט בהמשך.

הבנת הנקרא בתוכנית 30%

במהלך שיעורי עברית יש לחשוף את התלמידים למגוון רחב של טקסטים למטרות תקשורתיות מגוונות:

- טקסטים המוסרים מידע במבנים לוגיים־רטוריים שונים, כגון תיאור תופעה, הצגת רעיון על היבטיו וכדומה
- טקסטים למטרות טיעון ושכנוע
- טקסטים למטרות שימושיות, הדרכה והפעלה

הטקסטים יהיו **רציפים ובלתי רציפים**, כגון טבלאות ותרשימים, טקסטים **בלתי מילוליים** כגון איורים ותמונות וכן **טקסטים זעירים** כגון דבקות, מודעות ופרסומות.

ההוראה תתמקד בפיתוח מיומנויות אורייניות ושאלת שאלות בממדי ההבנה שונים (ראו פירוט המיומנויות בקובץ "עקרונות להוראת עברית בחוזר המפמ"ר).

הדגשים:

- הוראת הבנת הנקרא נעשית הן בתוכנית 30% הן ב־70%. על כן מומלץ לבנות **תוכנית ספירלית** רב־שנתית (י-י"א / י-י"ב).
- לעיסוק שיטתי בטקסטים מנקודות ראות שונות בהבנת הנקרא, לרבות התמקדות באוצר מילים, יש חשיבות רבה ברכישת שפה. על כן יש להקפיד על קריאה של לפחות 20 טקסטים בשנה. חשוב שהטקסטים יהיו בהיקפים שונים ובסוגות השונות, מודפסים ומקוונים.

הבעה בכתב בתוכנית 30%

גם הוראת תחום ההבעה בכתב היא ספירלית. נושאים רבים חוזרים ונלמדים ברמות שונות של העמקה ושל מורכבות בהתאם לשכבת הגיל ולרמת בקיאותם של הלומדים בשפה העברית. על כן חשוב שהמטלות תהיינה מדורגות ומותאמות. על הכתיבה להיות תהליכית ומלווה בתהליכי ויסות¹, משוב, טיוט ובקרה.

בנסיבות טבעיות הכתיבה נעשית בדרך כלל מתוך מניע כלשהו, לכן רצוי להקדים לכתיבה פעילות שתיוצר הניעה (מוטיבציה) אצל הכותבים ותייצר סיטואציה רלוונטית לכתיבה. על הכתיבה להיות לנמענים אמיתיים (שאינם רק המורים הבודקים את הכתיבה) ולמטרה אותנטית הנוגעת לעולמם של התלמידים ככל הניתן. כדאי להימנע מהוראת כתיבה באמצעות תבניות קבועות ומהערכה המתמקדת בעיקר בתקינות הלשונית ובניסוח.

בתחום זה יש לכלול כתיבה בסוגות שונות ולמטרות שונות, בזיקה לטקסטים או שאינה בזיקה לטקסטים, כגון **הבעת עמדה והנמקתה**; **מכתב** לנמענים שונים בנסיבות אותנטיות, כגון כתיבת מכתב תודה, מכתב תלונה, **נייר עמדה**, **המלצה** על סרט, ספר או סדרה. בשלב זה יילמדו גם **מיומנויות של סיכום** טקסט אחד או יותר. יש לתרגל עם התלמידים כתיבה בהיקפים שונים החל בכתיבת תשובה לשאלה ועד כתיבה רחבת היקף.

חשוב לקדם בהוראת הכתיבה למידה מתוך עניין ולאפשר לתלמידים לבחור את נושא הכתיבה של לפחות אחד מהחיבורים.

בתלקיט יוצגו שני מהלכי כתיבה: **האחד** יעסוק בנושא אישי הקרוב לעולמו, כגון סיפור העלייה האישי, סיפור ההתאקלמות בארץ וכדומה; **והאחר** הוא מהלך לכתיבת טיעון שתעסוק בנושאים כלליים של חברה, תרבות ופנאי, כגון ספורט, טכנולוגיה, צרכנות, אקטואליה, זכויות הפרט וכדומה. הכתיבה תכלול נימוקים מבוססים ומשכנעים כמו גם התייחסות לקולות השונים כלפי התופעה או הטענה (קולות רווחים, קולות מתנגדים).

מה בתלקיט?

היקף תוצרי הכתיבה הוא 150-200 מילים. התלמידים ייעזרו במקורות מידע בהכוונת המורה.

לתלקיט יצורפו העדויות למהלך הלמידה והכתיבה:

- ✓ הטיוטות שכתבו התלמידים
- ✓ המשוב שקיבלו התלמידים והשכתוב שנעשה בעקבותיו
- ✓ המקורות ששימשו לביסוס הנימוקים
- ✓ התוצר המוגמר

¹ ויסות הכתיבה הוא התהליך שבו הכותב מנהל את מחשבותיו, את רגשותיו ואת מעשיו כדי להגיע למטרות הכתיבה: שיפור יכולותיו ושיפור הטקסט הכתוב. מתוך ליכטינגר, ע' (2008). **האתגר שבהבעה: תהליכי ויסות ואסטרטגיות בכתיבה**. תל אביב: מכון מופ"ת.

משרד החינוך
 המזכירות הפדגוגית
 אגף השפות
 הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העליסודי

פירוט ממדי ההערכה להבעה בכתב

רכיבים גנריים להערכת כתיבה :	
תוכן ומבנה	<ul style="list-style-type: none"> - ציר רעיוני : לטקסט ציר רעיוני ברור הכולל כמה רעיונות (בהתאם להיקף הכתיבה) המוצגים ביחידות מפותחות ומובחנות המקושרות באופן ברור וקוהרנטי - פתיחה וסיום : כתיבת פתיחה וסיום ההולמים את סוג הכתיבה - מודעות לנמען : הטקסט מכיל את המידע הדרוש לנמען כדי להבין במה דברים אמורים, לדוגמה : הגדרת מושגים רלוונטיים, מילוי פערי מידע וכדומה - רלוונטיות : הימנעות ממידע עודף וממידע שאינו רלוונטי - קישוריות : שימוש הולם באמצעי קישור מגוונים : מילות קישור, מאזכרים וכדומה - ארגון הטקסט : הטקסט מאורגן כראוי מבחינה גרפית. בטקסט מודפס יש להקפיד על חלוקה לפסקות, מעברים משורה לשורה, גודל גופן אחיד, הדגשות, רווח אחיד בין השורות, העדר רווח לפני סימני פיסוק וכדומה. בטקסט שאינו מודפס יש להקפיד בעיקר על החלוקה לפסקות ועל המעבר משורה לשורה.
כתיבה בזיקה למקורות מידע :	
<p>בכתיבת מאמר טיעון הנשענת על מקורות מידע חשוב לחנך להבאת הדברים בשם אומרים תוך שימוש בדרכי המסירה השונות.</p>	
לשון ומבע	<ul style="list-style-type: none"> - תחביר : משפטים שלמים הבנויים כהלכה, התאם דקדוקי (מין, מספר, זמן, גוף ויידוע), שימוש תקין במילות יחס ובמילות קישור - מורפולוגיה : שימוש תקין בצורות הנטייה (כגון שימוש תקין באותיות אית"ן, או הבחנה בין נטיית היחיד לנטיית הרבים) - פיסוק : שימוש נכון והולם בסימני הפיסוק, בייחוד נקודה וסימן שאלה - כתיב : היעדר שגיאות כתיב (לנבחנים ברמות ב רג אין להפחית נקודות במבחן בגין שגיאות כתיב) - משלב : שימוש במשלב לשוני אחיד לאורך הטקסט המתאים לנסיבות השיח, בהתחשב ברמת התלמידים - אוצר מילים : עושר לשוני ודיוק במשמעות

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העליסודי

הבעה בעלִפה בתוכנית 30%

תחום ההבעה בעלִפה הוא חלק מתוכנית הלימודים של המקצוע עברית כשפה שנייה, ומטרתו היא לפתח כישורי תקשורת דבורה בסיטואציות שונות, למטרות שונות ובהקשרים חברתיים מגוונים. יש לכלול את נושאי ההבעה בעלִפה במערך ההוראה וללמד באופן שיטתי בהיקף של כ־40% מסך שעות ההוראה בתוכנית זו.

הוראת ההבעה בעלִפה תתמקד בשלוש סוגות מרכזיות: **ריאיון** – שיחה של שאלות ותשובות; **שיח מתוכנן** מחיי היום־יום, חיי החברה או נושאים אישיים, דיון, פתרון בעיות או דילמות באמצעות עבודה בקבוצות, משחקי תפקידים וכדומה; **פרזנטציה** בנושאים מתחומים שונים בעלי ערך תרבותי או אישי, כגון חוויות העלייה וההיקלטות בארץ, אקטואליה ומעורבות חברתית. כאן אפשר לכלול תוצרים יצירתיים, כגון מחזה או הצגה ומיזמים אחרים הכוללים מיומנויות הבעה בעלִפה.

במהלך שיעורי עברית חשוב לייצר הזדמנויות לאינטראקציה הכוללת האזנה ודיבור לשם פיתוח היכולת התקשורתית ופיתוח מודעות לכללי הדיבור תוך הכרת הקודים החברתיים-התרבותיים ונורמות ההתנהגות הנהוגות בדיבור בפני קהל. חשוב לתרגל פיענוח תכנים בהאזנה לקטעי שמע, קטעי קריאה, צפייה בתשדירים וכדומה. אורך הקטעים ורמתם יותאמו לרמת התלמידים ולתחומי העניין שלהם.

ההערכה הבית־ספרית תכלול השתתפות בכלול השתתפות בשיחה או בדיון מתוכנן, פרזנטציה של נושא לימודי והדמיה של אירועים תקשורתיים. כל אלו יתועדו בתלקיט ויכללו תהליכי הוראה ובקרה: מחוונים ומשובים.

בתלקיט יוצגו **שני** תוצרים מתחום ההבעה בעלִפה הכוללים עדויות לתהליך ההוראה ולקידום התלמידים:

- ✓ נימוקים לבחירת הנושא
- ✓ סיכום מקורות המידע בנושא
- ✓ ראשי הפרקים לפרזנטציה או השאלות לריאיון או התמלול למחזה או להצגה
- ✓ תוצר סופי – הפרזנטציה והמצגת או הריאיון או המחזה
- ✓ משוב המורה ורפלקציה אישית על התהליך
- ✓ עזרים נלווים, כגון תמונות או טקסטים חזותיים אחרים

מה בתלקיט?

צוותי ההוראה יוכלו לבחור בהתאם לשיקוליהם משימות מתאימות אחרות או נוספות, המפתחות את ההבעה בעלִפה של תלמידיהם והכוללות תהליכי הוראה, תוצר סופי ורפלקציה.

משרד החינוך
 המזכירות הפדגוגית
 אגף השפות
 הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העליסודי

הפקת טקסט דבור – תיאורי ביצוע

הלמידה במסגרת ההערכה החלופית (30%) תתמקד **בהבעה בעלִפה** (הפקה דבורה). להלן **תיאורי הביצוע (can do descriptors)** המצופים מתלמידים עולים חדשים **רמות א-ב** (בהתבסס על מסגרת ההתייחסות האירופית המשותפת לשפות CEFR, יוני 2022). דרישות השטף, הדיוק ואוצר המילים שבתיאורי הביצוע יותאמו לתלמידים עולים חדשים **רמה ג**.

תיאור חוויה
<p>התלמידים יהיו מסוגלים</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ לתאר בהרחבה חוויות אישיות ואירועים (למשל טיול, מסיבה, אירוע ספורט) ✓ לדווח על אירועים בלתי צפויים (למשל תאונת דרכים, מסיבת הפתעה, זכייה בלוטו) ✓ לתאר בהרחבה עלילה של ספר וסרט ולהביע את התרשמותם ✓ לתאר חלומות, תקוות ושאיפות ✓ לתאר אירועים אמיתיים או דמיוניים
מסירת מידע
<p>התלמידים יהיו מסוגלים</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ למסור מידע מפורט באופן מהימן ✓ להסביר את הנקודות העיקריות של רעיון או בעיה ברמת דיוק סבירה ✓ למסור הנחיות מפורטות ומדויקות לביצוע משימה ✓ לדווח על אירועים חדשתיים באופן מלא ומהימן
בסיס להצגת טיעון
<p>התלמידים יהיו מסוגלים</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ להצדיק את נקודת המבט שלהם בנושא מוכר באמצעות מתן סיבות אחדות ✓ להסביר נקודות מבט לגבי סוגיה אקטואלית שנויה במחלוקת באמצעות ציון יתרונות וחסרונות ✓ להציג מהלך של טיעון מנומק, לוגי וברור
מסירת הודעות לציבור
<ul style="list-style-type: none"> ✓ התלמידים יהיו מסוגלים להודיע הודעות לידיעת הציבור לגבי התרחשות באופן בהיר, שוטף וספונטני; ניתן להבין את ההודעה ללא קושי או מאמץ מצד השומע.
דיבור בפני קהל
<p>התלמידים יהיו מסוגלים</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ להציג פרזנטציה באופן בהיר הניתנת להבנה ללא קושי (ובה הרעיונות העיקריים מפותחים בהרחבה) ✓ להשיב על שאלות באופן שוטף וספונטני בזמן הצגת הפרזנטציה או לאחריה

פרקי הלשון בתוכנית 30%

העולים החדשים זקוקים להוראה מפורשת ויעילה של פרקי הדקדוק גם אם הם נמצאים בחברה דוברת עברית. הדקדוק צריך להילמד בדרך תקשורתית, כלומר באמצעות טקסטים אותנטיים בנושאים מעוררי שיחה. על השיח לעודד שימוש תקין בצורות הדקדוקיות שיימדו (כמפורט להלן) ולהיות כלי לפיתוח אוריינות לשונית אצל התלמידים.

חלקי הדיבר

שם העצם

- מינו של שם העצם: זכר, נקבה
- שמות ללא צורת יחיד, כגון שמיים, מים
- צורני הריבוי הצפויים/הרגילות לשם **סים** / **סות** לזכר ולנקבה, כגון ילד – ילדים, ילדה – ילדות
- צורות ריבוי החורגות מהמערכת, כגון שולחן – שולחנות, ביצה – ביצים
- צורות הזוגי (לרבות מילים בריבוי על דרך הזוגי), כגון עיניים, שפתיים, מכנסיים, מספריים
- מילים שכיחות בזכר או בנקבה יחיד שאין להן סממן חיצוני של המין, כגון דרך, רוח, חצר, אבן, ארץ, עיר, לילה
- נטיית השייכות של שם העצם ביחיד
- נטיית השייכות של שם העצם ברבים
- המרת כינוי חבור לפרוד ולהפך
- יידוע השם: ה"א היידוע, כינוי שייכות, שם פרטי
- מילות היחס + תווית יידוע: בכ"ל (בבית) לעומת משה"ו (מהבית)

שם התואר

- התאמת שם התואר לשם העצם במין, במספר וביידוע (תידרש תקינות לשונית ברמת הצירוף וברמת המשפט).

הפועל

- זיהוי הפועל במשפט ובפסקה
  - בניית פועל והתאמתו לגוף ולזמן במשפט נתון
  - בניית שם פועל ושיבוצו במשפט או בקטע
  - הכרת זמני הפועל, הגופים וצורני הנטייה
- יש ללמד את עקרון מציאת הפועל במשפט על פי מאפייניו: נטייה בזמן ובגוף.

מילות היחס

- נטייה תקנית של מילות היחס השונות ושיבוצן במשפט, לרבות שיבוץ מילת היחס "את" לפני שם עצם מיודע
- הכרת מילות היחס המוצרכות על ידי הפועל

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העלייסודי

תחביר

- זיהוי עיקרי המשפט הפועלי: הפועל ועושה הפעולה (התלמידים אינם נדרשים לניתוח תחבירי של המשפט). **הערה:** אין לעסוק במשפטים סבילים.²
- התאמת הפועל לעושה הפעולה בזמן ובגוף
- סדר המילים במשפט הפועלי: בניית משפטים בעלי סדר מילים תקין והגייוני
- הבחנה בין צירוף שמני לבין משפט שמני, כגון: החתולה יפה – החתולה היפה
- המרת משפטי חיווי למשפטי שאלה ולהפך
- קשרים לוגיים. התלמידים נדרשים להכיר את הקשרים האלה: ריבוי והוספה, תנאי (קיים בלבד), סיבה ותוצאה, ויתור, ניגוד, השוואה, תכלית, זמן והוספה.
- שימוש תקין בקשרים השונים המופיעים לפני שם העצם (כגון בגלל) ולפני פסוקית (כגון בגלל ש) בתחילת המשפט ובאמצעו
- הבנת התפקיד הרטורי והשימוש הנכון בקשרים הלוגיים במשפטים וביחידות השיח
- שימוש תקני בסימני הפיסוק האלה: נקודה, סימן שאלה וסימן קריאה

מערכת הצורות

מערכת הפועל

- הכרת מבנה הפועל בעברית: שורש, מוספיות הזמנים, הגופים והבניינים (התלמידים לא יידרשו לניתוח פעלים ולמציאת שורש ובניין).
- נטייה של פעלים עלפי שם פועל נתון במשפטים וביחידות שיח
- שימוש תקין בצורות הפועל, כגון צורת העתיד בגוף ראשון

מערכת השם

- דרכי יצירת שמות בעברית: שורש ומשקל, בסיס וצורך סופי
- הכרת משמעויות הצורנים הסופיים האלה: **פן – פי – סית – סון – סות – סאי**

הדגשים כללים:

- הדגש בהוראת מערכת הצורות הוא על הכרת דרכי יצירת השמות בעברית ועל הצורנים הסופיים היוצרים משמעות לקסיקלית. אין צורך בשינון משמעויות המשקלים.
- חשוב להימנע מתרגול טכני של מערכות הפועל והשם. מומלץ לתרגל מטלות הדורשות יישום והפקה של טקסטים כתובים ודבורים והמסלבות את הידע הדקדוקי הנלמד, לדוגמה: בניית טקסט המתאר את חוויותיהם של התלמידים העולים החדשים ביום הראשון בארץ (תרגול פעלים בזמן עבר בגוף ראשון), בניית טקסט המתאר שאיפות לעתיד: "כשאסיים את לימודי בבית הספר אני..." (תרגול פעלים בזמן עתיד בגוף ראשון) וכדומה.

² במשפט סביל הנושא איננו עושה הפעולה

2. שאלון 30% לנבחני משנה ולמשפרי ציון (סמל 11272)

התכנים בשאלון 11272 הם התכנים המפורטים לעיל, למעט התכנים בהבעה בעל־פה.

מבנה השאלון:

הדגשים	משקל	הפרק
הבחינה תכלול טקסטים בהיקף כולל של כ־500 מילים. תהיינה שאלות לכל טקסט בנפרד וכן שאלות המשותפות לכל הטקסטים. תיתכן שאלה הדורשת הבעת דעה והנמקתה.	35%	הבנת הנקרא
היקף הכתיבה הנדרש הוא כ־150 מילים. בפרק זה יוכל הנבחן לבחור נושא אחד לכתיבה מבין שניים. ייתכן כי אחד או יותר מנושאי הכתיבה יהיו בזיקה לטקסטים מפרק הבנת הנקרא. מחווים להערכת כתיבה - כאן	15%	הבעה בכתיב
בפרקים אלה אין בחירה.	20%	מערכת הצורות: הפועל והשם
	5%	מילות היחס
	25%	תחביר

משך הבחינה: שעתיים

חומר עזר מותר לשימוש: מילון או מילונית אלקטרונית שפת־אם-עברית, עברית-שפת־אם או כל מילון בעברית. אלה מותרים לשימוש לעולים חדשים ולתושבים חוזרים ברמות ב ו ג.

ייאסר כל שימוש במילון או מילונית הדורשים חיבור לאינטרנט.

נבחנים מותאמים: שאלון זה הוא שאלון בסיס והוא מותאם גם לנבחנים הזכאים להתאמה של שאלון מותאם. כלומר, לשאלון זה אין מצורפת טבלת התאמה ואין חלופה נפרדת לנבחנים מותאמים.

המרת שאלונים למשפרי ציון: נבחני משנה שנבחנו טרום הרפורמה (עולם ישן) ורוצים להשלים היבחנות בשאלון 011105 (212) או לשפר ציון בו, ייבחנו בשאלון 11272.

שאלוני העבר מפורסמים [בפורטל הפדגוגי](#).